

Vlaams
Parlement

ingediend op **1658** (2017-2018) – Nr. 1
12 juli 2018 (2017-2018)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Cathy Coudyser

over de visienota
'Een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk'

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde, Herman Wynants;

Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet, Orry Van de Wauwer;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Paul Cordy, Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

INHOUD

1. Toelichting	4
2. Bespreking.....	5
2.1. Katia Segers.....	5
2.2. Orry Van de Wauwer	7
2.3. Cathy Coudyser	8
2.4. Bart Caron	11
2.5. Minister Sven Gatz	11
Gebruikte afkortingen	14
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op donderdag 14 juni 2018 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een gedachtewisseling over de visienota 'Een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk' van Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel. De tekst van de visienota is te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting

Minister *Sven Gatz* is zich ervan bewust dat de visienota in het teken staat van de fundamentele transformatie die eraan zit te komen. Maar tot dusver ligt de focus van de visienota vooral op speerpunten, bouwstenen en hoofdlijnen om de komende maanden en jaren op voort te bouwen. De minister zal die overlopen met de nadruk op wat nog in 2018 op het getouw staat en in bepaalde gevallen al de komende weken heel concreet zal worden.

De minister wil blijvend aandacht hebben voor het cultuurbrede aspect van de digitalisering. Het gaat niet om één sector of subsector.

Zelfs al is er een achterstand in de digitalisering van bepaalde collecties en materiaal, de visienota beperkt zich niet tot dat aspect. Het gaat evenzeer om zaken als nieuwe artistieke creatie en spreiding. De zeven speerpunten in de visienota bieden de kans om de actoren bewust te maken van de thematiek en de nood om samen te werken, schaalvoordelen te realiseren en expertise te delen.

Het beleid wil vooral de nadruk leggen op de openheid van data, op deelbare data, op kennis, kwaliteit en preserving. Vanuit de algemene lijnen zoomt de nota specifiek in op de verschillen tussen subsectoren.

Wat staat er in de nota? Die beschrijft de ambitie om zoveel mogelijk culturele inhoud open, bereikbaar en bruikbaar te maken. Een mooi voorbeeld is het Karrenmuseum, dat zijn collectie heeft geïnventariseerd in onderverdelingen. Door samenwerking maakte het een grotere ontsluiting waar dan het museum alleen had aangekund. Ook de software is open van aard.

Voorts is het de bedoeling zoveel mogelijk digitale innovatie te stimuleren. Nieuwe technologieën openen nieuwe paden. Theater en virtuele realiteit vinden elkaar nu al. Die trend kan zich nog voort ontwikkelen. Collecties worden steeds meer digitaal ontsloten.

Expertiseontwikkeling en -deling vermeldde de minister al. De volgende idee in de visienota is de transformatie tot radicaal digitale organisatie, die nog enige tijd in beslag neemt. Ook leren werken met big data is essentieel, net als het ontsluiten van de verschillende bestaande sporen. Bij monitoring om het lokale cultuurbeleid beter in kaart te brengen, kunnen de gegevens voor beleidsdoeleinden gebruikt worden, maar is ook koppeling met andere kenniskruispunten mogelijk.

De netwerkinfrastructuur vergt het nodige werk en betreft hardware, software en de diensten die aan beide verbonden zijn.

Wat betreft de creatie van kwaliteitsvolle digitale content, bestaat het doel eruit een beleid te ontwikkelen dat 'born digital' content mee ondersteunt. Dat zorgt ervoor dat men niet telkens opnieuw hoeft te archiveren. Op dat vlak zijn de verdere ontwikkelingen echter nog niet duidelijk.

Vier acties moeten een financiële onderbouw leggen onder de voorstellen in de nota.

Ten eerste zal er overleg nodig zijn met de vier voornaamste partners over hoe ze de visienota op het terrein concreet kunnen helpen waarmaken: VIAA, Cultuurconnect, PACKED en Publiq. Hun steun is onontbeerlijk. De organisaties hebben nu al contacten, maar wellicht te project- of dossiergericht. De minister wil in deze context structureler met hen samenwerken, zonder hun autonomie aan te tasten.

Ten tweede zal er begin juli een projectoproep rond digitale cultuur uitgaan naar de cultureelerfgoedorganisaties. Ook daar gaat het nog altijd over het gericht wegwerken van achterstanden in de collectieregistratie. Tegelijk zal de oproep ook de aanwending van collectiedata als open data vermelden, en oog hebben voor de manier waarop de acties passen in de bredere visie van de organisatie om digitale technologie in te zetten in het beheer en de ontsluiting van de collectie. De minister verwacht nieuwe inbreng van onderuit op basis van de projectoproep.

Ten derde wil de minister ook in andere projectoproepen mogelijkheden opnemen om te digitaliseren. De volgende projectoproep voor innovatieve partnerprojecten krijgt een zekere afstemming op digitalisering. Het hoeft niet uitsluitend daarover te gaan.

Ten vierde komt er een interne benchmark in de sector. Een zelfevaluatie tool helpt registreren op welke manier een organisatie digitaliseert en meet haar digitale maturiteit. Die tool is in ontwikkeling in samenwerking met PACKED. In het najaar van 2018 is ze beschikbaar. Het is niet de bedoeling er een competitie van te maken, maar wel om een inzicht te krijgen in wie de voorlopers zijn en vooral waarom. Welke meerwaarde kunnen ze voor zichzelf en het publiek bereiken door digitalisering? De tool moet ook in beeld brengen welke organisaties het traject niet volgen en waarom niet. Op basis daarvan kan waar nodig de bewustwording van organisaties worden aangewakkerd, en wil de minister eventuele financiële noden detecteren. Prioritaire doelstellingen liggen evenwel op ambitie- en ontwikkelingsniveau.

Minister Gatz hoopt de volgende maanden vooruitgang te boeken met dit stappenplan en de vier acties. Het gaat niet om de enige denkbare methode, want er zijn ook andere manieren om met de digitale omslag in de cultuursector om te springen. Maar het stappenplan lijkt een goede aanpak. Het is niet eenvoudig om te schatten of en wanneer er een stroomversnelling moet of zal komen.

2. Bespreking

2.1. Katia Segers

Katia Segers refereert aan de uiterst boeiende hoorzitting van 7 juni met Rosemie Callewaert, Sven Mastbooms en Michel Bauwens (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1648/1). Deze topexperts tekenden het veel ruimere kader van de impact van digitalisering in onze wereld. Er staan radicale omwentelingen voor de deur, 'not just another day at the office'.

Hoe de oude cultuurwereld wordt overgebracht naar de nieuwe, vraagt verregaand denkwerk. Waar willen we dat de digitale transformatie ons heen leidt? De technologie mag voor sp.a de leiding niet overnemen. Voor de fractie is het perspectief humanistisch, met in het centrum de mens en zijn menselijke waarden en waardigheid.

Het middel bij uitstek is dan samenwerking, hier in de vorm van multistakeholders-governance. Om het traject van transformatie uit te zetten moeten alle partners samen in het bad.

De sp.a waardeert dat er een visienota over digitale cultuur voorligt, al is die niet perfect. Eén spreker merkte tijdens de hoorzitting op dat de nota nog te veel vertrekt van de instrumentele rol van technologie. Het potentieel van digitalisering is veel groter. Een beleid moet ook aandacht hebben voor het creatieve proces en de innovatieve aspecten die daaronder schuilen.

Rosemie Callewaert vond de nota best goed, maar vaak wollig. Het is niet altijd evident om de inhoud in een concrete doelstelling te gieten. Katia Segers meent dat de ambitie van de nota moet worden uitgebreid naar de enorme mogelijkheden van digitalisering en de langere termijn, maar tegelijk ziet ze graag meer concrete handvatten voor de cultuursector.

De nota is sterk vanuit het oogpunt van de erfgoedsector geschreven. Het lid pleit voor een opening naar de hele culturele sector.

Een visie is goed, maar wat met de middelen? Welke middelen zullen er komen in deze, en vooral in de volgende, regeerperiode? Of is het de bedoeling dat de organisaties de vooropgestelde stappen met hun huidige middelen betalen?

Pagina 18 heeft het over de leiders en pioniers in het verhaal. Sven Mastbooms noemde leiderschap een cruciale succesfactor in een digitale transformatie. Hoe zullen processen georganiseerd worden? Wie neemt het leiderschap waar? Aan welke organisaties, bovenbouwactoren en personen denkt de minister zelf?

Hoe worden de kleintjes verder ondersteund? Hoe zullen kleine en grotere spelers in Vlaanderen zich verhouden tot de wereldscène? Google Art, dat niet op de hoorzitting was, heeft een cruciale en zelfs mogelijk disruptieve rol in de transformatie.

Sven Mastbooms opteerde liever voor 'radicaal menselijke organisaties' die werken met optimale technologie dan voor 'radicaal digitaal', vanwege de vaak negatieve connotatie.

Bij de terecht in de visienota aanwezige big data moet de aandacht volgens Katia Segers vooral gaan naar de maximale ontsluiting daarvan, in het belang van iedereen: wetenschap, cultuur, kunst, bevolking enzovoort.

In het traject naar en met de opmars van artificiële intelligentie in de cultuurindustrie dreigen de artiesten op de achtergrond te verdwijnen en wordt hun situatie precair. Michel Bauwens noemde artiesten de kanaries in de koolmijn van de samenleving omdat hun situatie de trend zet voor anderen. Hoe wil de minister ervoor zorgen dat zij centraal in beeld blijven?

Copyright beschermt niet zozeer artiesten maar veeleer grote conglomeraten. 'Copyleft' is evenmin een oplossing, want dan verdienen artiesten hoegenaamd niets meer. Michel Bauwens had het over 'copy fair', het inbouwen van correctheid ten aanzien van het werk van iedereen. Daarbij is niet uitgeklaard of auteursrechten dan beter afgeschaft worden of dat een beperkt en gecorrigeerd 'copyleft' een betere basis oplevert.

Michel Bauwens riep op om niet uit te gaan van een territoriaal gegeven zoals Vlaanderen. Hij opteert, gezien de odysseegeneratie, liever voor digitale containers om nomadische kunstenaars te herbergen. Katia Segers verwijst als

voorbeeld naar de zeer gespreide productie van Disneyfilms en wil weten welke geborgenheid een dergelijke container kan opleveren.

Cultuur moet een hefboom zijn voor open source. Het zou schitterend zijn als de visienota van cultuur de eerste sector maakte die de economie transformeert naar een zo groot mogelijke 'open source repository'. In dat geval komt het culturele veld opnieuw in het centrum van de samenleving terecht.

Macht is het centrale woord van het digitaliseringsproces. Er moet zoals gezegd steeds over worden gewaakt dat de humane waarden voorop blijven staan.

2.2. Orry Van de Wauwer

Orry Van de Wauwer heeft uit de hoorzitting begrepen dat de visienota erg belangrijk is. Er is een langetermijnvisie nodig over het digitale ecosysteem. Een digitale cultuur vergt permanente bijsturing, want digitale en technologische evoluties verlopen razendsnel. Bij een revolutie kan iemand wegstijgen en hopen dat ze voorbijgaat, of ze zich eigen maken en daar kracht uit putten. De visienota getuigt van de tweede keuze.

De noden en behoeften van de culturele sector evolueren mee. De bestaande expertise moet dan ook worden gebundeld in een gedistribueerd systeem. Orry Van de Wauwer pleit om niet te talmen. De culturele sector zit erop te wachten. Er zal inzet nodig zijn op verschillende sporen tegelijk. Daarbij is waakzaamheid geboden om de gebruiker steeds centraal te stellen. Het lid sluit zich aan bij de keuze voor de term 'radicaal menselijke organisaties'.

Om de gebruiker centraal te stellen blijft voor CD&V mediawijsheid primordiaal. Zelfs de jongste generaties digital natives is onvoldoende op de hoogte van de technologische mogelijkheden, die zowel positief als negatief kunnen worden aangewend. De fractie kijkt bijgevolg uit naar de lancering van het cultuurbreed ingevulde project Mediacoach.

Voorts zijn er investeringen nodig in opleidingstrajecten voor beslissingsmakers in de cultuursector over strategie en visievorming, parallel aan de vorming van de operationele vaardigheden. De vier prioritaire spelers kunnen in overleg en samenwerking met onder meer expertisecentra of steunpunten een rol spelen. Naast de spelers die de minister heeft vermeld, verwijst Orry Van de Wauwer ook naar Lukasweb, dat kan bogen op vijftien jaar ervaring als expertisecentrum voor de wereldwijde digitale verspreiding van kunstpatrimonium. Lukasweb heeft een heel interessant businessmodel. Alle beelden zijn gratis indien ze gebruikt worden voor onderwijs en media maar betalend voor commercieel gebruik.

CD&V noemt de visienota een eerste stap en wil de stand van zaken kennen van het aangekondigde actieplan. Zijn het actieplan en het stappenplan synoniemen of zijn het aparte initiatieven? Welke acties worden opgenomen en wat is daarvan prioritair? Welke stappen komen er nog in deze regeerperiode?

Hoever staat het met de integratie van de drie provinciale erfgoeddatabanken tot een eengemaakt systeem?

De visienota zou niet geheel evenwichtig zijn ten aanzien van alle sectoren, zo luidde het tijdens de hoorzitting. De SARC deelt die kritiek. Wordt de sterke focus op erfgoed in het actieplan ingeruild voor een meer evenwichtige aanpak?

Wat is de reactie van de minister op de bekommernissen en vragen van de SARC met betrekking tot:

- een financiële inhaalbeweging;
- de betrokkenheid van het brede middenveld;
- de aandacht voor de specifieke noden van de deelsectoren;
- de vrees voor extra planlast?

In de nota vindt CD&V wel nobele principes over bijvoorbeeld open data terug, maar geen oplossing voor het juridische probleem van de auteursrechten. De SARC merkt terecht op dat "het vastleggen van de rechten voor toekomstig hergebruik (...) vrij simplistisch (wordt) voorgesteld. De praktijk zit complexer in elkaar.". Is minister Gatz daarover al in gesprek met federaal minister Kris Peeters?

Tallose historische data bevatten weinig of geen rechteninformatie en zitten daardoor vast. Kennis om cyclisch over hergebruik na te denken en dat te vertalen in overeenkomsten, is niet overal in de sectoren aanwezig. Heeft de minister op dat vlak initiatieven in het vooruitzicht?

De nota bevat een goed plan voor de collectieve licenties. Dat beleid behoort echter tot de federale bevoegdheden. Hoe wil de minister een concrete uitvoering van die beleidsintenties voor mekaar krijgen?

Minister Gatz kiest duidelijk voor de datahub, die zo vaak in de nota staat dat ze de indruk wekt de oplossing voor bijna alles te worden. Liever dan die holistische benadering ziet CD&V dat problemen individueel onder de loep genomen worden en doelgericht worden opgelost. Is het niet zinvoller om gefaseerd te werken, en vanuit de referentiearchitectuur de volgende operationele stappen te zetten?

De visienota verwijst naar het uitrollen van het Digitaal Archief Vlaanderen voor de cultuursector. Dat bestaat vooralsnog niet. Is het dan niet beter het VIAA erbij te betrekken en dan pas een plan op te stellen? Welke concrete rol krijgt dat Digitaal Archief Vlaanderen voor de cultuursector? Welke rolverdeling is er met het VIAA, dat al een belangrijke digitaliserende rol vervult voor die sector? Hoe gebeurt de afstemming met het LIAS, dat eveneens documenten bewaart voor de culturele sector?

Op pagina 31 leest Orry Van de Wauwer: "Expertiseontwikkeling vereist een kader dat culturele organisaties toelaat om cross(sub)sectoraal te werken en kennis uit te wisselen. Zo zet de Vlaamse overheid in op een jaarlijks sectorbreed ontmoetingsmoment. Hierbij wordt onderzocht of een verbreding van 'Informatie aan Zee', dat tweejaarlijks georganiseerd wordt, mogelijk is.". Is er zicht op de timing daarvan?

Worden de taken die de visienota voorbehoudt voor PACKED, VIAA, Cultuurconnect en Publiq ook vertaald in een decretale opdrachtomschrijving in de beheers-overeenkomst?

2.3. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser vindt de visienota erg interessant en zeker een parlementair debat waard. De hoorzitting heeft de nota in een ruimere context geplaatst, namelijk die van de digitale en disruptieve wereld waarin we terechtkomen. De verandering voltrekt zich nu al snel. De cultuursector moet op die trein springen zonder angst, al is enige onzekerheid eigen aan elke transitie. Het is zaak de dingen positief te benaderen en er nieuwe kansen in te zien om cultuur op een andere manier te beleven.

De visienota is tot stand gekomen in een participatief traject met de sector. Cultuurforum heeft eraan meegewerkt. Ook een studie van KPMG lag mee aan de basis, en vervolgens kwam er eind 2017 een sectormoment. De opstellers van de visienota hebben hun oor te luisteren gelegd bij de sector.

De situatie en evoluties zijn goed in kaart gebracht. De visienota blijft vrij algemeen maar gaat dan ook over de wat langere termijn. Het ene punt is meer concreet uitgewerkt dan het andere. Dat geeft allicht de indruk dat de nota zou geschreven zijn met de erfgoedsector voor ogen, maar misschien is die sector ook al verder gevorderd dan de kunstensector of het sociaal-cultureel werk. Digitalisering is alvast een opportuniteit om te leren uit de ervaring van andere sectoren.

De digitale revolutie verloopt zo snel dat er geen tijd meer te verliezen is. Er is al sprake van inhaalbewegingen, dus is het zaak om ook vooruit te schrijden: in onderlinge afstemming en gefaseerd, maar vooral gericht en efficiënt. Efficiëntie is nodig qua middeleninzet en qua snelheid van de uitvoering.

Op het terrein is zoals gezegd al een en ander gebeurd. Het komt erop aan correct af te stemmen, het netwerkmodel te ontwikkelen, trekkers aan het werk te zetten en vooral kennis en expertise op te bouwen en te delen. Hoe kan die kennisontwikkeling nog meer worden aangespoord op het terrein? Die vraag gaat over motivering, omgang met onzekerheid en het betrekken van de kleinere spelers.

De visienota wil aanzetten aanreiken voor concrete beleidsbeslissingen van zowel de overheid als de culturele organisaties. In 2018 zou er een actieplan komen.

Cathy Coudyser somt de vier belangrijkste operationele acties uit de nota op:

- krachtenbundeling van de vier trekkers;
- projectoproepen in het kader van de inhaalbeweging voor erfgoed;
- innovatieve partnerprojecten met meer focus op digitalisering;
- de zelfevaluatietool, die in het najaar van 2018 zal worden afgeleverd.

Hoe ziet minister Gatz de rollen en taken van alle dienstverlenende organisaties? In een netwerkmodel moet duidelijk zijn wie wat doet en moet er tegelijk een optimale samenwerking en afstemming zijn. Is er al een regisseur bekend? Is er al een duidelijk kader?

Er zou nog nood zijn aan bijkomend onderzoek. Heeft de minister dat nog voor deze regeerperiode gepland?

Kan de minister de budgettaire impact toelichten op korte termijn, maar ook voor tien jaar? Is digitalisering budgettair een kernopdracht van overheid en culturele instellingen? Krijgen culturele organisaties naast hun klassieke werkingssubsidies extra middelen voor digitalisering? Of krijgen de trekkers expliciet voldoende financiële slagkracht voor die rol? Hoe verhouden projectoproepen en impulssubsidies zich tot elkaar?

Er is ook sprake van aanvullende financiering. Welke rol kan de Cultuurbank spelen? Welke bestaande instrumenten kunnen nog een rol spelen in het licht van de digitaliseringstransformatie? Ook voor het FoCI zou een rol weggelegd zijn. Is die rol al duidelijk?

Vlaanderen kan in dit verband heel wat leren van en beter samenwerken met Nederland, vooral in de erfgoedsector en in het kader van de referentie-infrastructuur. Zijn daartoe al stappen gezet? Ziet minister Gatz ook andere deelgebieden waar samenwerking met Nederland zou lonen? Is er voldoende

zicht op de internationale context en de transitie die daar plaatsvindt? Zijn er in andere Europese landen goede voorbeelden of expertise te vinden?

Met betrekking tot de open en toegankelijke culturele content, acht de visienota een duidelijk kader nodig. De culturele content valt onder een opendataregeling. Wat valt dan onder de toepassing van de regelgeving rond hergebruik van overheidsinformatie? Welke gebruiksrechten gelden voor open data? Is er extra onderzoek nodig of zijn de antwoorden op die vragen al beschikbaar? Is het kader rond open data duidelijk voor iedereen?

Het kader voor de wettelijke deponering van de digitale publicaties is een federale bevoegdheid, van staatssecretaris Zuhal Demir. Heeft minister Gatz nog gesprekken gevoerd op basis van de insteek van de Vlaamse erfgoedbibliotheken over de nodige aanpassingen van het wettelijke kader aan de digitale transformatie?

In verband met de infrastructuur en architectuur van de vaak vermelde datahub polst Cathy Coudyser naar de afstemming met eerdere initiatieven. Hoe wil de minister de kleine cultuur- en erfgoedorganisaties mee op de kar krijgen? Kan het eengemaakte bibliotheeksysteem straks gelden als voorbeeld om ook in andere sectoren uit te rollen?

Het auteursrecht kan een belemmering zijn, omdat content zich in de schemerzone bevindt tussen publiek domein en auteursrechtelijk beschermde werken. Is er nog nieuws over de gerichte maatregelen die de nota nodig acht en per subsector bespreekt? Het gaat om maatregelen zoals de borgstelling en een afkoopregeling.

De culturele spelers en makers moeten op korte termijn zelf afspraken maken over het gebruik van hun rechten. De Vlaamse overheid kan voorzien in modelovereenkomsten. Zijn die al beschikbaar? Wie stelt ze op en op basis waarvan? Hoe kan men de informatiedeling en kennisontwikkeling over auteursrechten meer stimuleren?

Digitale innovatie – met bijvoorbeeld games, virtual reality en digital storytelling – zal structureel deel moeten uitmaken van de werking van culturele organisaties. Dat zal dan snel een beeld opleveren van de mogelijkheden van digitalisering op het vlak van publiekswerking. Kruisbestuiving en expertisedeling zijn essentieel. Hoe wil de minister de culturele organisaties het nut hiervan helpen inzien? Hoe wil hij andere beleidsdomeinen overtuigen om mee te werken aan de motivering en investering? Kan een overkoepelend fonds soelaas brengen?

Hoe garanderen we dat de digitale platformen autonoom meerwaarde bieden? Hoe voorkomen we op dat vlak overlapping en boeken we efficiëntiewinsten?

Wie zal instaan voor de monitoring van de zelfevaluatietool?

Hoe kunnen we de samenwerking met internationale partners versterken?

Hoe kan de Vlaamse overheid het aspect mediawijsheid in dit digitaliseringproces een rol laten spelen? Cathy Coudyser kijkt uit naar het project Mediacoach, dat over de hele sector kan worden uitgerold.

N-VA staat achter 'Radicaal Digitaal' op voorwaarde dat het menselijke aspect centraal staat.

Met betrekking tot de digitale netwerkinfrastructuur voor Vlaanderen legt Cathy Coudyser opnieuw de link met Nederland. Er zou een stuurgroep worden opgericht

om normatieve kaders te ontwikkelen en de digitale referentiearchitectuur te bepalen. Is de stuurgroep al samengesteld? Met wie, en met welke timing?

Wie zal in de uitvoering van het zesde speerpunt – de creatie van content – het organisatiegrensoverschrijdend waarderings- en selectiebeleid leiden? Moet de overheid zelf keuzes opleggen of komen die van onderuit? Wie regisseert? De nood aan een inhaaloperatie qua digitalisering is voor dit aspect duidelijk, maar hoe moet die gebeuren? Kan dat op een duurzame wijze gebeuren en hoe kan de operatie gefaseerd worden doorgevoerd en geëvalueerd?

Met het oog op de beleidsinstrumenten voor een digitale toekomst wil de overheid verschillende rollen opnemen: faciliteren, ondersteunen, begeleiden, als matchmaker optreden enzovoort. Dat getuigt van ambitie. Hoe ziet de minister de concrete uitvoering? Heeft de overheid de instrumenten voor die regisseursrol? Kan men dat blijven monitoren?

Cathy Coudyser vat samen dat de visienota een belangrijke stap oplevert in de inhaaloperatie en verdere transitie naar digitalisering en in de bewustwording van het belang daarvan. Het commissielid mist echter nog een concreet en gefaseerd actieplan om alle spelers mee te laten werken.

2.4. Bart Caron

Bart Caron ziet de visienota als een intentieverklaring voor een grote ontdekkingstocht. Ze strekt ertoe wegen te verbeteren, gebruik te vergemakkelijken en participatie te bevorderen. Het gaat om de verbetering van de instrumenten op weg naar het doel.

Het commissielid steunt volmondig de drie principes vindbaarheid, bereikbaarheid en bruikbaarheid bij het eerste speerpunt, de openheid van digitale content. De focus mag niet uitsluitend op content of collecties liggen, maar vooral ook op de mens. Het gaat dan zowel over verantwoordelijken van organisaties als over bijvoorbeeld bezoekers en participanten. De uiteindelijke toetssteen moet zijn hoe de digitalisering de doelstellingen en doelgroepen dient.

Inhoudelijk heeft Bart Caron twee bekommernissen. Ten eerste rekent hij op een goede balans tussen een centrale en decentrale aanpak. Systemen die centraal perfect werken, kunnen falen bij implementatie in organisaties die zelf niet bij de ontwikkeling betrokken zijn geweest. Er is een zeer nauwe samenwerking nodig met actoren op het terrein en met gebruikers. Decentraal kunnen systemen ontwikkeld worden voor zover ze passen in het gehele systeem, uitwisselbaar en connecteerbaar zijn. Bart Caron vraagt alvast genoeg aandacht voor de decentrale benadering.

Met het oog op de verdere ontwikkeling pleit de spreker voor voldoende internationale benchmarking.

Digitale technologie moet dienen om cultuurbeleid te verbeteren, cultuur meer te ontsluiten en beter te beheren, en cultuurparticipatie te bevorderen. De vier actiepunten dragen daartoe in hoge mate bij. De rest blijft een avontuur.

2.5. Minister Sven Gatz

Minister *Sven Gatz* zal verder op het onderwerp ingaan zonder echter al op de vragen van de commissieleden te antwoorden. Die antwoorden zijn nog niet voorhanden, zelfs niet in het buitenland.

De visienota kan hier en daar wollig overkomen, maar dat was onvermijdelijk aangezien er geen pasklare buitenlandse voorbeelden te kopiëren vallen. Benchmarking is uiteraard nodig en maakte ook deel uit van de opdracht van KPMG, maar veel bruikbare kennis heeft die niet opgeleverd. Zo is gebleken dat Nederland en het VK een beetje verder staan, net als andere landen overigens, maar in elk geval niet in die mate dat ze voor ons de voorbeelden bij uitstek zouden zijn. De dynamiek en structuur van het eigen veld zullen in hoge mate bepalen welk spoor Vlaanderen best volgt en hoe ver het daarin kan gaan.

Digitalisering confronteert ons met een aantal vragen, die we in de juiste volgorde moeten beantwoorden. Daarbij kunnen de vier vermelde actoren – VIAA, PACKED, Cultuurconnect en Publiq – helpen, in samenwerking met het Departement CJM. Het eigenlijke actieplan zou diep in het najaar van 2018 beschikbaar zijn, ongeveer tegelijk met de beleidsbrieven 2018-2019.

De vier vermelde initiatieven – de twee projectoproepen, de samenwerking tussen de vier grote spelers en de zelfevaluatiETOOL – zijn wel al op gang getrokken.

Alleen met deze manier van werken is vooruitgang haalbaar. De minister kan de partnerorganisaties niet in het ijle opdrachten geven. De zeven speerpunten bieden enig houvast, maar het precieze beleid en de bijhorende budgetten, prioriteiten en timing zijn nog niet bekend.

De visienota kan hier en daar erg technologisch overkomen, al was dat niet de bedoeling. Technologie heeft hier een plaats, maar de minister erkent dat de verbinding met de menselijke noden centraal moet staan. Vaak gaat het over het gericht verwerken en dus digitaliseren van collecties, maar de aanpak van digitalisering zal veel meer toepassingen hebben dan enkel erfgoed. De minister wil wel degelijk alle sectoren voor ogen houden.

Auteursrechten worden ongetwijfeld een belangrijk thema, maar de minister vindt het voorbarig om daar nu al gesprekken over aan te gaan. Veranderingen aan het auteursrecht hebben verregaande consequenties. Bovendien is auteursrecht internationaal vertakt. Het is niet zo evident om daartoe een hefboom in te zetten. De visienota beschrijft een aantal streefdoelen, maar lobbyen zonder exact te weten wat men ermee wil bereiken, is af te raden. Het actieplan moet daarbij helpen.

In verband met de financiële inhaaloperatie maakt de minister momenteel binnen erfgoed nieuwe middelen vrij voor digitaliseringsprojecten. Voorlopig is dat het enige harde financiële engagement. Er zullen er wellicht meer nodig worden, maar die worden pas duidelijk als de prioriteiten voor de ontdekkingstocht vastliggen.

Minister Gatz ziet een parallel met een andere grote uitdaging voor de volgende halve eeuw: de groeiende diversiteit. Voor een aantal zaken zullen middelen nodig zijn. In andere gevallen is het een illusie dat de oplossing zou komen uit alleen meer middeleninzet. Sommige dingen zullen moeten worden geïncorporeerd in de organisaties. De minister beseft dat organisaties steeds opportuniteiten zoeken om meer middelen te krijgen, maar meer middelen geven is niet noodzakelijk de oplossing. Extra middelen toekennen kan alleen als de bestemming duidelijk is.

De minister wil absoluut zijn best doen om niet enkel de grote organisaties voorop te laten lopen in de digitalisering. De zelfevaluatiETOOL kan daarbij een hulpmiddel zijn. Die moet ervoor zorgen dat elke organisatie voor zichzelf kan uitmaken wat haar positie is in de digitalisering.

Een visienota was zeker nodig, maar kon ook weer niet veel concreter worden opgesteld dan de tekst die voorligt. De ontdekkingstocht is reëel. Columbus kwam op de zijne trouwens op een ander continent uit dan hij voor ogen had. In elk geval is het schip al goed uitgerust om aan de tocht te beginnen. De minister verwacht dat de vier concrete acties de nodige expertise zullen opleveren. De knapste koppen van het departement en de vier genoemde organisaties zullen de verdere stappen in het vooruitzicht stellen om hier snel en met de juiste middelen op voort te bouwen. Op dat moment is de volgende regeerperiode al niet meer veraf, besluit de minister.

Bart CARON,
voorzitter

Cathy COUDYSER,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

CJM	Cultuur, Jeugd en Media
FoCI	Fonds Culturele Infrastructuur
KPMG	Fusie van Klynveld Main Goerdeler en Peat Marwick International
LIAS	Leuvens Integraal Archiveringssysteem
PACKED	Expertisecentrum Digitaal erfgoed
SARC	Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (= Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media)
VIAA	Vlaams Instituut voor Archivering (oorspronkelijke naam = Vlaams Instituut voor het Audio-visueel Archief)
VK	Verenigd Koninkrijk